

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ШЕВЧЕНКО ГАННА МИКОЛАЇВНА

УДК 331.146:338.48:615.834(043)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ
ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ**

Спеціальність 08.00.06 – економіка природокористування та охорони
навколишнього середовища

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Сумському державному університеті
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент
Кислий Володимир Миколайович,
Сумський державний університет, доцент кафедри
управління.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Гринів Лідія Святославівна,
Львівський національний університет ім. І. Франка,
завідувач кафедри економіки України;

кандидат економічних наук
Шлапак Альвіна Володимирівна,
провідний економіст Департаменту
макроекономічного прогнозування
Міністерства фінансів України.

Захист відбудеться “ 5 ” грудня 2008 р. о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 55.051.01 у Сумському державному університеті за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2, ауд. М-209.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий “ 4 ” листопада 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.В. Сабадаш

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Завершення переходу України до ринкових умов господарювання вимагає формування організаційно-економічних механізмів, що діалектично поєднують в собі сукупність методів, форм, інструментів і важелів державного регулювання та ринкової саморегуляції, які ґрунтуються на принципах сталості та збалансованості й спрямовані на забезпечення життєдіяльності людини. У сфері рекреаційного природокористування організаційно-економічні механізми мають особливу специфіку, яка полягає в необхідності врахування об'єктивно існуючих синергетичних зв'язків між економічними, соціальними та екологічними складовими. При цьому рекреаційне природокористування базується на використанні природно-рекреаційного потенціалу окремих територій, що передбачає необхідність державного регулювання рекреаційної діяльності в регіонах на основі дії ринкових законів і законів збереження та відтворення соціальних і природних ресурсів.

Питанням розроблення та практики реалізації регіональної політики розвитку рекреації, проблемам територіальної організації рекреаційної діяльності, особливостям розвитку територіально-рекреаційних систем, оцінці рекреаційної ємності та природно-рекреаційного потенціалу територій присвячені праці В.І. Азара, О.Ф. Балацького, Т.П. Галушкіної, Л.С. Гринів, М.І. Долішнього, О.В. Живицького, П.В. Жука, Я.В. Ковалю, В.С. Кравціва, Н.С. Мироненко, Є.В. Мішеніна, М.С. Нудельмана, В.С. Преображенського, М.Ф. Реймерса, О.І. Тарасова, І.Т. Твердохлебова, С.К. Харічкова, М.А. Хвесика та багатьох інших.

Незважаючи на значущість і цінність проведених вітчизняних і зарубіжних досліджень у сфері економіки рекреаційного природокористування, все ще не вирішеними є питання комплексного підходу до врахування взаємозв'язаних різномірних чинників рекреаційної діяльності на територіальному рівні як у теоретико-методологічному, так і в практичному плані. Необхідне подальше осмислення економічної сутності природно-рекреаційного потенціалу території як визначеної системи елементів, взаємозв'язків і взаємовідносин у процесі задоволення рекреаційних потреб шляхом оптимального використання рекреаційних ресурсів.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження полягає в об'єктивній необхідності подальшого наукового обґрунтування та вдосконалення організаційно-економічного механізму формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території на основі оцінки комплексу чинників, які впливають на процеси функціонування, оптимізації та розвитку рекреації на територіальному рівні. Недостатня розробленість і практичне значення виділених проблем обумовили основну мету і завдання дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Основних напрямків державної політики України в галузі охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки (Постанова Верховної Ради України №188/98-вр від 05.03.1998 р.), Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 р. №880-р, та Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р. (Постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2006 р. №1001).

Тематика дисертаційного дослідження відповідає державним, галузевим та регіональним науковим програмам і темам. Дисертаційна робота виконувалася відповідно до тематики пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки (Закон України “Про основи державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності”, Постанова Верховної Ради України №2105-ХІІ від 16.10.1992 р., Постанова Кабінету Міністрів України від 22.06.1994 р.), зокрема, відповідно до концепції пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки: пункт 1 – охорона навколишнього природного середовища; тематики наукових досліджень Сумського державного університету. Наукові результати, висновки та рекомендації дисертації були використані при виконанні фундаментальної теми: “Теоретичні та методичні основи управління соціально-економічним потенціалом регіону” (№ держ. реєстр. Ф25.8/024), де автором сформовано систему показників для управління природним потенціалом регіону, запропоновано методичні рекомендації для оцінки та прогнозування природно-рекреаційного потенціалу території.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є вдосконалення теоретико-методичних положень щодо розроблення організаційно-економічного механізму формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі основні завдання:

- визначити економічну сутність і чинники формування природно-рекреаційного потенціалу території в умовах транзитивної економіки;
- дослідити зовнішні та внутрішні умови збалансування попиту та пропозиції на рекреаційний продукт на всіх етапах його створення на основі аналізу тенденцій розвитку ринку рекреаційних послуг в Україні;
- вдосконалити науково-методичні підходи до комплексної економічної оцінки природно-рекреаційного потенціалу території;
- провести аналіз взаємозв'язків між складовими організаційно-економічного механізму використання та розвитку природно-рекреаційного потенціалу території;
- обґрунтувати та розвинути можливості виникнення рентних ефектів внаслідок оптимізації комплексу взаємозв'язків між рекреаційними факторами на окремих територіях;

– вдосконалити принципи і методи оптимізації рекреаційної діяльності, формування, використання та розвитку природно-рекреаційного потенціалу конкретної адміністративно-територіальної одиниці.

Предмет і об'єкт дослідження. *Предметом дослідження є еколого-економічні відносини, що виникають у процесі рекреаційного природокористування.*

Об'єкт дослідження – організаційно-економічний механізм формування та використання природно-рекреаційного потенціалу, що забезпечує оптимальність взаємозв'язків між суб'єктами рекреаційної діяльності на рівні території.

Методи дослідження. Теоретико-методичну основу дисертаційного дослідження склали фундаментальні наукові положення загальної економічної теорії та економіки природокористування і охорони навколишнього середовища, праці вітчизняних і закордонних вчених в галузі економіки рекреаційного природокористування.

Для вирішення поставлених завдань у дисертації використовувалися такі спеціальні методи наукових досліджень: абстрактно-логічний і системно-структурний – під час розроблення структурних схем організаційно-економічних механізмів формування та використання природно-рекреаційного потенціалу та відтворення природно-рекреаційних ресурсів території; порівняльний і угруповання – при дослідженні умов збалансування попиту та пропозиції на рекреаційний продукт; факторний аналіз – при визначенні чинників, що впливають на оцінку регіональної рекреаційної ренти; економіко-математичного програмування, розрахунково-аналітичний – при визначенні та розрахунку величин частки земельного фактору ціни рекреаційної послуги, величин локальних і сумарного природно-рекреаційних потенціалів території.

Інформаційну базу дисертаційної роботи склали: зібрані, опрацьовані й узагальнені особисто автором первинні матеріали економічних досліджень і внутрішньої документації рекреаційних підприємств Сумської області; офіційні матеріали Державного комітету статистики України і Сумського обласного та міських управлінь статистики; законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних авторів.

Наукова новизна одержаних результатів:

вперше:

– розроблено методичний підхід до економічної оцінки природно-рекреаційного потенціалу території, що базується на комплексному врахуванні екологічних обмежень при формуванні та розвитку напрямів рекреаційної діяльності, а також взаємозв'язків і динамічної рівноваги між природними, соціальними та економічними чинниками формування даного потенціалу;

удосконалено:

– основні принципи побудови організаційно-економічного механізму формування та раціонального використання природно-рекреаційного

потенціалу території, які на відміну від існуючих, враховують сукупність економічних, фінансових, нормативно-правових та інформаційних чинників, а також оптимізаційну та відтворювальну функції даного механізму;

- організаційно-економічний механізм використання та розвитку природно-рекреаційного потенціалу території, який на відміну від існуючих, вміщує такі складові: визначення величини та структури природно-рекреаційного потенціалу території; формування механізмів відтворення рекреаційних ресурсів і підтримки розвитку ринку рекреаційних послуг; аналіз рекреаційної поведінки, структури і кількості рекреантів; оцінка рівня використання та прийняття управлінських рішень щодо подальшого розвитку природно-рекреаційного потенціалу території;

- теоретико-методичні підходи до визначення регіональної рекреаційної ренти, які на відміну від існуючих, визначають її як інструмент обґрунтування інвестиційної привабливості рекреаційних районів, що виникає внаслідок застосування більш ефективних механізмів формування, використання та розвитку природно-рекреаційних потенціалів цих районів;

дістали подальшого розвитку:

- теоретико-методичні підходи до побудови ринкового механізму формування природно-рекреаційного потенціалу території, що на відміну від існуючих, виконують функцію балансування інтересів рекреаційної галузі та ринку покупців-рекреантів на всіх етапах створення рекреаційного продукту;

- сутнісна складова поняття “природно-рекреаційний потенціал території”, яку на відміну від існуючих, визначено як систему соціальних, економічних і екологічних елементів, взаємозв’язків і взаємовідносин, а також організаційно-економічних механізмів, що їх опосередковують, яка синтезує динамічно змінювану здатність певної території максимально формувати і задовольняти рекреаційні потреби населення шляхом оптимального використання природних, трудових, матеріальних і фінансових рекреаційних ресурсів в умовах конкретних соціо-еколого-економічних відносин.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що висновки і рекомендації, викладені в роботі, спрямовані на забезпечення ефективного функціонування організаційно-економічного механізму формування, використання та розвитку природно-рекреаційного потенціалу території та можуть бути практично застосовані регіональними органами управління та суб’єктами рекреаційного бізнесу.

Запропоновані методичні підходи дають змогу більш обґрунтовано та комплексно підходити до прийняття управлінських рішень у галузі рекреаційного природокористування. Зокрема, застосування на практиці комплексного підходу до економічної оцінки природно-рекреаційного потенціалу території дозволить: визначити у вартісному вираженні сумарну величину даного потенціалу, встановити питому вагу кожного елемента в структурі потенціалу, знайти ступінь його використання. На основі визначення

цих величин можуть бути створені ефективні механізми управління та розвитку природно-рекреаційної діяльності в межах конкретного регіону.

Науково-методичні та практичні результати дисертаційного дослідження були використані в організаційній та еколого-економічній діяльності ККО “Київзеленбуд” (довідка про впровадження №148-2133 від 11.06.2008 р.), а також ТОВ “ЕКОС” при виконанні науково-технічної роботи за темою “Розробка проектів з розвитку та оптимізації мережі природно-заповідних об’єктів та екологічної мережі Сумської області” (довідка про впровадження №08/5 від 07.08.2008 р.).

Матеріали дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін: “Основи екології”, “Екологічний менеджмент” (акт від 30.06.2008 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до розроблення теоретичних і методичних засад щодо обґрунтування та вдосконалення організаційно-економічного механізму формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території. Сформульовані в дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використані лише ті ідеї та положення, які запропоновані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи доповідались, обговорювались і отримали позитивну оцінку на таких наукових та науково-практичних конференціях: П’ятій міжнародній науково-практичній конференції “Дослідження та оптимізація економічних процесів “Оптимум – 2006” (Харків, 2006 р.); Четвертій науково-практичній конференції “Соціально-економічний розвиток України в умовах глобалізації світової економіки” (Луцьк, 2007 р.); Дев’ятій всеукраїнській науковій конференції “Екологічні проблеми регіонів України” (Одеса, 2007 р.); 13-й Міжнародній науковій конференції “Економіка для екології” (Суми, 2007 р.); Всеукраїнській науковій конференції “Господарський механізм екологічно збалансованого розвитку” (Суми, 2007 р.); Першій всеукраїнській науково-практичній конференції “Екологічні проблеми сучасності” (Кіровоград, 2007 р.); Сьомій і Восьмій щорічних всеукраїнських наукових конференціях “Екологічний менеджмент у загальній системі управління” (Суми, 2007-2008 рр.); Міжнародній науково-практичній конференції “Стратегія забезпечення сталого розвитку України” (Київ, 2008 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані в 16 наукових працях загальним обсягом 4,3 друк. арк. (з них особисто автору належить 3,27 друк. арк.), у тому числі в 7 статтях у наукових фахових виданнях (із них 3 – у співавторстві), 9 публікаціях у матеріалах конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний

обсяг дисертації 216 сторінок, у тому числі на 45 сторінках розміщені 31 таблиця, 17 рисунків, 1 додаток і список використаних джерел із 191 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертації, з'ясовано ступінь її дослідженості, сформульовано мету, задачі, об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, а також відображено наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів, отриманих автором.

У *першому розділі* “*Теоретико-методологічні основи формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території*” розкрито економічну сутність системи “природно-рекреаційний потенціал (ПРП) території”, проведено аналіз ринкових підходів до створення рекреаційного продукту на рівні території, узагальнено принципи побудови організаційно-економічного механізму формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території.

Поняття *природно-рекреаційний потенціал території* в роботі визначено як систему елементів, взаємозв'язків і взаємовідносин, а також організаційно-економічних механізмів, що їх опосередковують, яка синтезує динамічно змінювану здатність певної території максимально формувати і задовольняти рекреаційні потреби населення шляхом оптимального використання природних, трудових і фінансових рекреаційних ресурсів в умовах конкретних соціо-еколого-економічних відносин. У роботі ПРП території розглядається як складова її економічного потенціалу.

У роботі досліджено ринковий механізм формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території (рис. 1), сутність якого полягає в балансуванні інтересів рекреаційної галузі та ринку покупців-рекреантів на всіх етапах створення рекреаційного продукту. При цьому розглядається чотири стадії виробництва рекреаційного продукту: освоєння природних рекреаційних ресурсів із залученням капіталу, праці, матеріальних та інформаційних ресурсів і формування рекреаційних ресурсів (стадія первинних витрат); надання рекреаційних послуг курортами, парками, готелями, ресторанами та ін. рекреаційними підприємствами (стадія проміжних витрат); отримання доходів рекреаційними підприємствами (стадія проміжних результатів); зростання ВВП за рахунок збільшення продуктивності праці рекреантів (стадія кінцевих результатів).

На перших двох стадіях у виробництві беруть участь рекреаційні ресурси (матеріальна основа рекреаційного продукту), і відповідно рекреаційні послуги мають матеріальний характер. Етап проміжних витрат і результатів починається з прибуття споживача до місця виробництва рекреаційних послуг і відбувається за участю рекреанта на основі свободи вибору. Кінцевий результат відображає головну економічну мету рекреаційної діяльності та передбачає збільшення

продуктивності праці споживачів послуг сфери відпочинку і, як наслідок, зростання ВВП території.

У роботі узагальнено передумови створення якісного рекреаційного продукту, основними з яких визначено такі: дотримання основних і найбільш важливих для рекреаційної діяльності принципів сучасного сервісу; робота персоналу, задіяного в рекреаційному бізнесі; оптимізація організаційної структури управління рекреаційних підприємств; усебічний, повний, об'єктивний і безперервний контроль за якістю рекреаційного сервісу; екологізація процесу рекреаційної діяльності на всіх його етапах: від розроблення програми із започаткування рекреаційного бізнесу на певній території – до реалізації на ринку рекреаційного продукту.

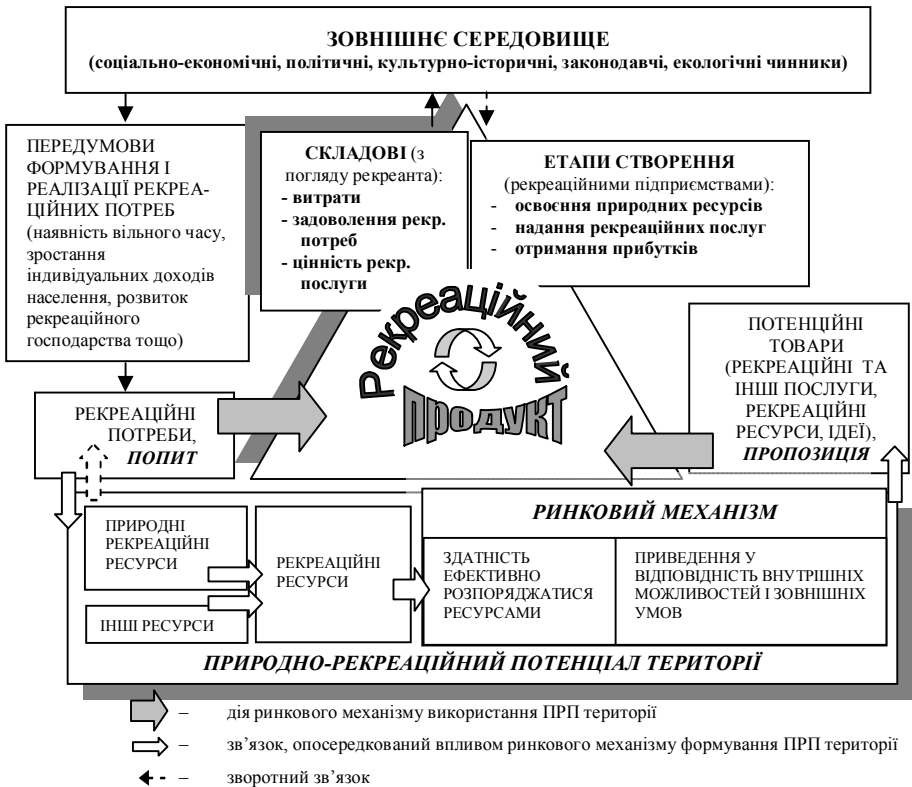

Рис. 1. Ринковий механізм формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території

У дослідженні вдосконалено основні принципи побудови організаційно-економічного механізму формування та використання природно-рекреаційного

потенціалу території: по-перше, окремі елементи механізму (зокрема механізм формування, ринковий механізм і механізм використання природно-рекреаційного потенціалу території) не повинні містити в собі протиріччя: їх дія на регіональний процес відтворення фізичного та інтелектуального потенціалів населення, задіяного у виробництві сукупного суспільного продукту, не має носити різноспрямований характер; по-друге, потрібне єдине нормативно-правове підґрунтя для всіх методів управління рекреаційною діяльністю в межах даної території; по-третє, всі методи управління, що використовуються на території та складають єдину організаційно-економічну систему оптимізації рекреаційних відносин, повинні бути адекватними цілям і завданням загальноекономічного розвитку регіону; по-четверте, система методів управління в галузі рекреаційного природокористування повинна охоплювати всю сукупність як вертикальних, так і горизонтальних взаємозв'язків між суб'єктами та об'єктами рекреаційних територій.

У другому розділі *“Науково-методичні підходи до економічної оцінки природно-рекреаційного потенціалу території”* досліджено особливості комплексної економічної оцінки та узагальнено підходи до рентної оцінки природно-рекреаційного потенціалу території, проаналізовано методичні засади проведення та застосування комплексної економічної оцінки під час використання та розвитку природно-рекреаційного потенціалу території.

У результаті аналізу теоретичних досліджень сутності оцінки природно-рекреаційного потенціалу території зроблено висновок про її надзвичайно складний багатоаспектний характер. Доведена необхідність комплексної оцінки природно-рекреаційного потенціалу території, яка синтезує такі складові: оцінку природно-рекреаційних ресурсів певної території як основи її відповідного потенціалу; оцінку впливу організаційно-економічного механізму на функціонування та розвиток досліджуваної системи; оцінку всієї системи ПРП з урахуванням взаємозв'язків між такими її елементами, як природно-рекреаційні ресурси, механізми формування та використання в ринкових умовах природно-рекреаційного потенціалу, рекреаційні послуги, рекреаційні потреби населення та обмеження з боку економічного потенціалу території. На основі комплексного підходу розглянуто економічну оцінку даного потенціалу як складовий елемент відповідного організаційно-економічного механізму, – це вартісний вираз максимального ефекту, отриманого суб'єктами природно-рекреаційної діяльності в межах певної території з урахуванням соціальних і екологічних обмежень (оптимальність у використанні ПРП території).

Обґрунтовано вибір методу комплексної оцінки ПРП території на основі лінійного економіко-математичного програмування, який враховує динаміку параметрів цільової функції максимізації продукування рекреаційних послуг:

$$L = (P_l + \Delta P_l) \cdot x_l + (P_g + \Delta P_g) \cdot x_g + (P_g + \Delta P_g) \cdot x_g + (P_g + \Delta P_g) \cdot x_g \rightarrow \max, \quad (1)$$

при обмеженнях:

$$\begin{cases} N_l \cdot x_l + N_\theta \cdot x_\theta + N_c \cdot x_c + N_e \cdot x_e \leq N + \Delta N \\ H_l \cdot x_l + H_\theta \cdot x_\theta + H_c \cdot x_c + H_e \cdot x_e \leq H + \Delta H, \\ K_l \cdot x_l + K_\theta \cdot x_\theta + K_c \cdot x_c + K_e \cdot x_e \leq K + \Delta K \end{cases} \quad (2)$$

де L – частка валового регіонального продукту, отриманого підприємствами рекреаційної галузі (показник економічної оцінки ПРП території); таке поставлення цільової функції відповідає бажанням рекреаційних підприємств максимізувати свої доходи, а також спрямоване на активізацію інвестиційної політики регіону.

P_l, P_θ, P_c, P_e – ринкова гранична ціна рекреаційної послуги з урахуванням найбільш несприятливої комбінації використання ресурсів (факторів), грн., відповідно до виду: P_l – лікувальна рекреація (санаторного типу); P_θ – тривалий відпочинок (на базах та в будинках відпочинку, пансіонатах); P_c – спортивний туризм (на спортивних і тренувальних базах, спортивних зборах тощо); P_e – екологічний туризм (відновлення сил шляхом відвідання екосистем: зелений, сільський, лісовий, заповідний і маршрутний туризм). Інтегрування всієї різноманітності видів рекреації у даних чотирьох видах доцільно з огляду на спрощення ітераційних розрахунків, а також на проведення практичного дослідження на прикладі регіону, для якого рекреаційна діяльність не є традиційною і відповідно потребує видового розвитку в перспективі;

x_l, x_θ, x_c, x_e – кількість наданих рекреаційних послуг певного виду в регіоні протягом року, тис. од.;

N – загальна площа земель рекреаційного призначення, га (земля є базисом зосередження прояву корисностей природно-рекреаційних ресурсів);

N_l, N_θ, N_c, N_e – площа земель рекреаційного призначення в розрахунку на одну рекреаційну послугу відповідно до екологічної місткості того чи іншого виду рекреаційних земель, га, – при формуванні та наданні рекреаційних послуг в регіоні протягом року, відповідно: N_l – одиниці послуги лікувальної рекреації; N_θ – одиниці послуги в будинках відпочинку; N_c – одиниці послуги рекреації спортивного виду; N_e – одиниці послуги рекреації екологічного виду;

H – загальна чисельність трудових ресурсів, що можуть бути залучені до формування та надання рекреаційних послуг у регіоні, осіб;

H_l, H_θ, H_c, H_e – чисельність людських ресурсів, що мають якості відповідно до вимог надання якісних рекреаційних послуг: рівень спеціальної освіти, рівень гостинності тощо, розрахована на основі трудомісткості окремих видів послуг (осіб), наданих у регіоні протягом року, відповідно: H_l – одиниці послуги лікувальної рекреації; H_θ – одиниці послуги в будинках відпочинку; H_c – одиниці послуги рекреації спортивного виду; H_e – одиниці послуги рекреації екологічного виду;

K – загальна сума фінансових інвестицій, залучених до формування та надання рекреаційних послуг в регіоні, тис. грн.;

K_l, K_θ, K_c, K_e – фінансові інвестиції у формування та надання рекреаційних послуг у регіоні протягом року, грн., відповідно: K_l – одиниці послуги

лікувальної рекреації; K_s – одиниці послуги відпочинку; K_c – одиниці послуги спортивного виду рекреації; K_e – одиниці послуги екологічного виду рекреації;

$\Delta P_l, \Delta P_2, \Delta P_3, \Delta P_4$ – величина зміни цін на рекреаційні послуги, відповідно у рекреаційних підсистемах: ΔP_l – лікувальній; ΔP_s – тривалого відпочинку; ΔP_c – спортивній; ΔP_e – екологічній;

$\Delta N, \Delta H, \Delta K$ – величина зміни ресурсів, відповідно: природних, трудових і фінансових. Зміна Δ може мати як додатне, так і від'ємне значення. Її зміст, на наш погляд, необхідно розкривати в таких взаємозв'язаних поняттях, як рекреаційні ризики, рекреаційна безпека, якість рекреаційних послуг.

У роботі запропоновано підхід для оцінки економічної ефективності функціонування суб'єктів рекреаційної діяльності, який полягає в максимізації продажів рекреаційного продукту при мінімізації витрат на його створення за допомогою подвійної функції ПРП:

$$L_{nd} = (N + \Delta N) \cdot z_N + (H + \Delta H) \cdot z_H + (K + \Delta K) \cdot z_K \rightarrow \min, \quad (3)$$

при обмеженнях:

$$\begin{cases} N_l \cdot z_N + H_l \cdot z_H + K_l \cdot z_K \leq P_l + \Delta P_l \\ N_s \cdot z_N + H_s \cdot z_H + K_s \cdot z_K \leq P_s + \Delta P_s \\ N_c \cdot z_N + H_c \cdot z_H + K_c \cdot z_K \leq P_c + \Delta P_c \\ N_e \cdot z_N + H_e \cdot z_H + K_e \cdot z_K \leq P_e + \Delta P_e \end{cases}, \quad (4)$$

де L_{nd} – цільова функція відповідно до умови подвійності оцінки ПРП території. Її сутність полягає в мінімізації рекреаційними підприємствами регіону своїх витрат;

z_N, z_H, z_K – пофакторні частки граничної ціни рекреаційної послуги, що формуються за витратним методом з урахуванням норми прибутку в розрахунок на одиницю послуги, грн., відповідно: z_N – частка природного фактора; z_H – частка людського фактора; z_K – частка фінансового фактора.

У дисертації досліджено можливість виникнення рентних ефектів і формування регіональної рекреаційної ренти (РРР) в окремих районах внаслідок оптимізації комплексу взаємозв'язків між різними рекреаційними факторами, видами рекреаційних послуг, рівнем платоспроможного попиту на ці послуги (відповідно до формул 3, 4). У рамках формування стратегії сталого розвитку регіону оцінка рекреаційної ренти є інструментом виявлення найбільш інвестиційно привабливих рекреаційних районів, а також орієнтиром розвитку ринкового, соціального, екологічного, інноваційного напрямків функціонування рекреаційної галузі та економіки регіону в цілому.

Розроблено алгоритм оцінки регіональної рекреаційної ренти, що передбачає: на основі результатів ітераційного аналізу окремого локального природно-рекреаційного потенціалу отримання значення пофакторних часток

граничних цін на одиницю земельних і людських ресурсів при реалізації одиниці рекреаційних послуг; знаходження пропорцій пофакторних часток у цінах на рекреаційні послуги відповідних видів; оцінку середньозваженого значення частки земельного фактора в розрахунку на одну усереднену рекреаційну послугу; порівняння середньозважених значень часток земельного фактора для всіх районів регіону і, як наслідок, визначення району з найнижчою величиною частки земельного фактора як замикаючого; отримання значення регіональної рекреаційної ренти для кожного з районів, середньозважене значення частки земельного фактора якого перевищує замикаюче значення на рівні різниці між цими величинами (значення PPP у табл. 1); розрахунок сумарних значень регіональної рекреаційної ренти.

Доведена доцільність використання запропонованого оптимізаційного методу подвійних оцінок як аналітичного інструменту механізму використання та розвитку природно-рекреаційного потенціалу території на всіх етапах даного механізму (рис. 2). На основі результатів економіко-математичного обчислення величини та структури природно-рекреаційного потенціалу і комплексного аналізу можливостей розвитку рекреаційної діяльності в регіоні здійснюються планування та реалізація відповідних інвестиційних, організаційних, виробничих і регулятивних заходів.

Рис. 2. Схема застосування оптимізаційного методу подвійних оцінок при використанні природно-рекреаційного потенціалу території

У третьому розділі “*Організаційно-економічний механізм формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території (на прикладі Сумської області)*” охарактеризовано рекреаційну галузь та її місце в економіці області, проведено економічну оцінку природно-рекреаційного потенціалу області, розроблено механізм формування, використання та розвитку природно-рекреаційного потенціалу Сумської області.

У роботі здійснено характеристику рекреаційної галузі та визначено її місце в економіці Сумської області. Показано, що дана область має значний природно-рекреаційний потенціал, який майже не використовується. Узагальнено позитивні чинники розвитку туристично-рекреаційної сфери Сумської області, до яких віднесено: вигідне географічне положення, значні сприятливі природні рекреаційні ресурси для відпочинку і лікування населення, унікальні історико-культурні ресурси, висококваліфікований кадровий потенціал, наявну мережу об’єктів оздоровлення і відпочинку та ін. До негативних чинників, які перешкоджають комплексному санаторно-курортному оздоровленню населення області, віднесено: відсутність ефективних механізмів регулювання рекреаційної діяльності, нерозвиненість рекреаційної інфраструктури, проблеми збереження та раціонального використання територій оздоровчого і рекреаційного призначення.

При проведенні комплексної економічної оцінки природно-рекреаційного потенціалу Сумської області на основі розробленого в роботі методичного підходу (формули 1-4) визначено величини ПРП, а також регіональної рекреаційної ренти в районах Сумської області. Проаналізовано характер впливу зміни параметрів цільової функції максимізації рекреаційного продукту на сумарну величину та структуру рекреаційних послуг в області відповідно до методичних положень застосування оптимізаційного методу подвійних оцінок при використанні природно-рекреаційного потенціалу території.

Серед основних результатів проведеної комплексної оцінки природно-рекреаційного потенціалу Сумської області виділено такі: визначено інвестиційну привабливість районів області з погляду розвитку в них рекреаційної діяльності; визначено обсяг інвестицій у розвиток рекреаційної діяльності за видами рекреаційних послуг по районах області; оцінено абсолютні значення (величини ПРП – в табл. 1) та границі зміни величин локальних природно-рекреаційних потенціалів, яка обумовлена динамікою цін на рекреаційні послуги по районах області; досліджено динаміку цін на рекреаційні послуги визначених видів за умови збереження структури природно-рекреаційного потенціалу області; визначено обсяги та верхні границі прогнозованого збільшення рекреаційних послуг по районах області; визначено границі сталості для обмежень щодо земельних і трудових ресурсів і обумовлені ними зміни величини локальних ПРП по районах області.

У роботі розроблено організаційно-економічний механізм формування, використання та розвитку природно-рекреаційного потенціалу Сумської області (рис. 3). Даний механізм включає два основні блоки, які відображають

внутрішнє та зовнішнє середовища природно-рекреаційного потенціалу області, а також блоки оцінки формування та використання даного потенціалу.

Запропонована в роботі схема (рис. 3) дозволяє фіксувати причиново-наслідкові зв'язки між учасниками суб'єктно-об'єктних відносин у рекреаційній сфері даної території. Доведено, що ефективне використання даних взаємозв'язків при прийнятті управлінських рішень в рекреаційній сфері області ґрунтується на оцінці формування та використання її природно-рекреаційного потенціалу, а також має забезпечуватись адекватною структурою управління розвитком рекреації Сумської області.

Таблиця 1

Величини ПРП* та РРР** по районах Сумської обл.

Район	ПРП, тис. грн.	РРР, грн./ послуга	Район	ПРП, тис. грн.	РРР, грн./ послуга
Білопільський	6 800	0	Недригайлівський	8 295	49
Буринський	7 290	14	Охтирський	9 360	91
В.-Писарівський	8 053	68	Путивльський	8 263	102
Глухівський	8 211	79	Роменський	8 230	70
Конотопський	8 884	53	С.-Будський	7 706	35
Краснопільський	7 159	38	Сумський	11 271	90
Кролевецький	8 192	57	Тростянецький	7 273	85
Лебединський	10 228	104	Шосткинський	9 637	46
Л.-Долинський	7 947	23	Ямпільський	8 240	12

*Розрахунок природно-рекреаційних потенціалів (ПРП) здійснюється симплекс-методом за допомогою програми "Matlab Linprog" (відповідно до формул 1, 2)

**Розрахунок регіональної рекреаційної ренти здійснюється за алгоритмом оцінки РРР за допомогою оптимізаційного методу подвійних оцінок (відповідно до формул 3, 4)

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичні узагальнення та представлено авторське вирішення наукової проблеми – вдосконалення організаційно-економічного механізму формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території.

Результати дослідження дозволили зробити такі висновки.

1. На основі дослідження та узагальнення теоретико-методологічних положень формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території в роботі проведено аналіз та поглиблено економічну сутність поняття ПРП як системи елементів, взаємозв'язків і взаємовідносин, а також організаційно-економічних механізмів, що їх опосередковують, яка синтезує динамічно змінювану здатність певної території максимально формувати і

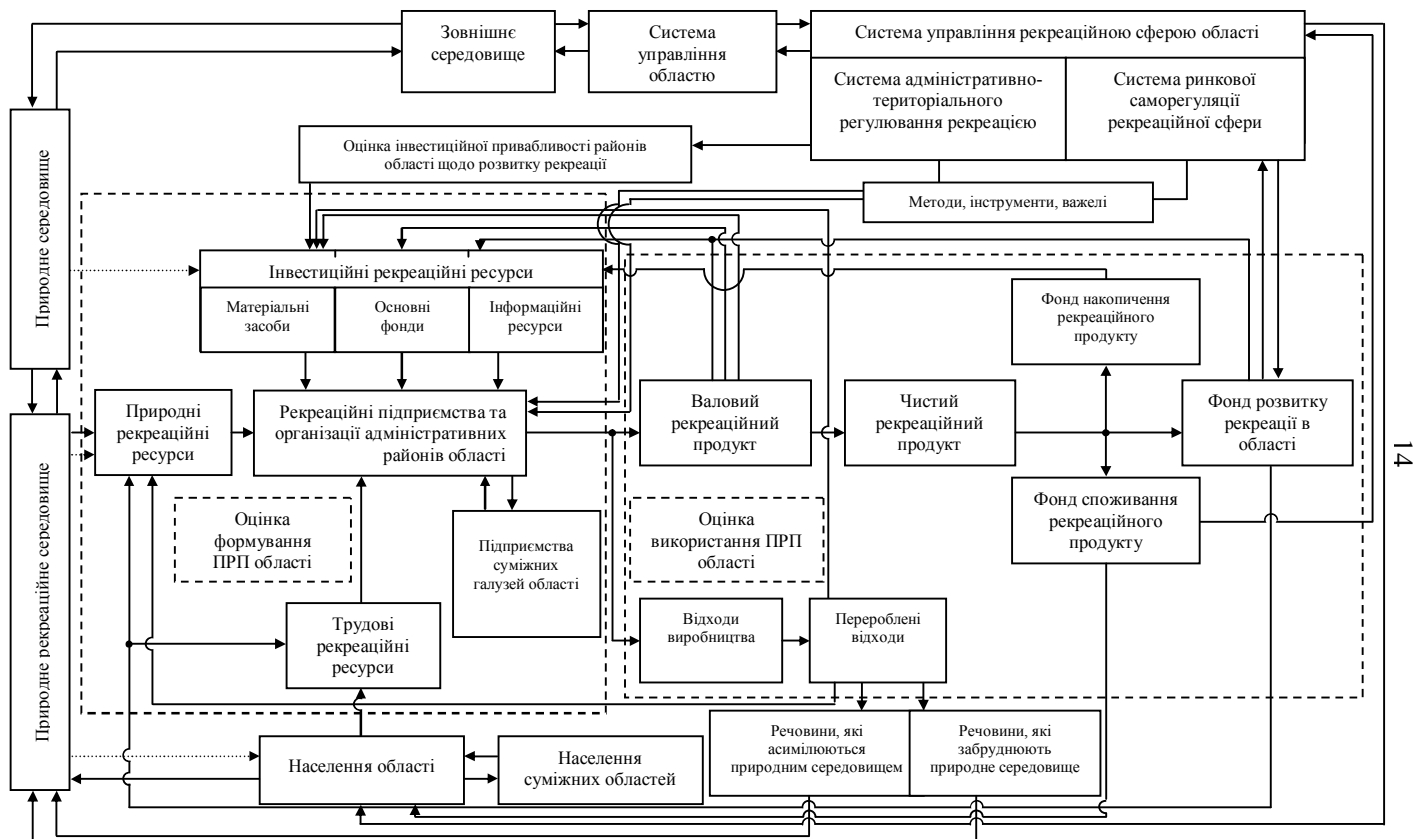

Рис. 3. Механізм формування, використання та розвитку природно-рекреаційного потенціалу Сумської області

задовольняти рекреаційні потреби населення шляхом оптимального використання природних, трудових і фінансових рекреаційних ресурсів в умовах конкретних соціо-еколого-економічних відносин.

2. У роботі визначено сутність ринкового механізму формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території, яка полягає в балансуванні інтересів підприємств рекреаційної галузі та власне ринку покупців-рекреантів на всіх етапах створення рекреаційного продукту – матеріального результату праці в рекреаційній сфері діяльності, що характеризується споживчими властивостями та вартістю, отримується на певній території протягом визначеного періоду часу і спрямовується на відтворення сил людини в її подальшій трудовій діяльності. Визначено стадії виробництва рекреаційного продукту: освоєння природних ресурсів із залученням капіталу, праці, матеріальних та інформаційних ресурсів (стадія первинних витрат); надання рекреаційних послуг рекреаційними підприємствами (стадія проміжних витрат); отримання доходів рекреаційними підприємствами (стадія проміжних результатів); зростання ВВП за рахунок збільшення продуктивності праці рекреантів (стадія кінцевих результатів).

3. Узагальнено та вдосконалено основні принципи побудови організаційно-економічного механізму формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території: принцип узгодженості дій механізму формування, ринкового механізму і механізму використання природно-рекреаційного потенціалу території на регіональній процес відтворення фізичного та інтелектуального потенціалу населення, задіяного у виробництві сукупного суспільного продукту; принцип єдності нормативно-правового підґрунтя для всіх методів управління рекреаційною діяльністю у межах даної території; принцип адекватності методів управління, що використовуються на території та складають єдину організаційно-економічну систему оптимізації рекреаційних відносин, цілям і задачам загальноекономічного розвитку території; принцип комплексності дії системи методів управління в галузі рекреаційного природокористування на сукупність як вертикальних, так і горизонтальних взаємозв'язків між суб'єктами та об'єктами рекреаційних соціально-економічних територій.

4. Доведено доцільність економічної оцінки природно-рекреаційного потенціалу території на основі комплексного підходу до врахування екологічних обмежень при формуванні та розвитку напрямів рекреаційної діяльності, а також взаємозв'язків і динамічного балансу між природними, соціальними та економічними чинниками формування даного потенціалу. Обґрунтовано застосування методу лінійного економіко-математичного програмування для оцінки природно-рекреаційного потенціалу території, зокрема, його величини та структури у вартісному вираженні. Здійснення оптимізаційних ітерацій симплекс-методу відповідає керованим динамічним процесам формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території.

5. Проведено дослідження економічного значення регіональної рекреаційної ренти, яке полягає в утворенні рентних ефектів у окремих районах внаслідок оптимізації комплексу взаємозв'язків між різними рекреаційними факторами, видами рекреаційних послуг, рівнем платоспроможного попиту на ці послуги. Визначено інтегральну форму регіональної рекреаційної ренти, що поряд із традиційною економічною поєднує соціальну, екологічну, а також організаційну складові та в рамках формування стратегії сталого розвитку території є інструментом, який дозволяє виявляти найбільш інвестиційно привабливі рекреаційні райони, а також є орієнтиром розвитку ринкового, соціального, екологічного, інноваційного напрямів функціонування рекреаційної галузі території. Запропоновано визначати величини регіональної рекреаційної ренти шляхом застосування оптимізаційного методу подвійних оцінок при програмуванні структури рекреаційних послуг і рекреаційних ресурсів території.

6. Виділено та проаналізовано окремі блоки механізму використання та розвитку природно-рекреаційного потенціалу території (визначення величини та структури даного потенціалу; інвестування рекреаційної діяльності; організація рекреації; забезпечення якості рекреаційного середовища; формування механізмів відтворення рекреаційних ресурсів і підтримки розвитку ринку рекреаційних послуг; аналіз рекреаційної поведінки, структури і кількості рекреантів; продукування рекреаційних послуг; оцінка рівня використання природно-рекреаційного потенціалу території), що дозволяє більш ґрунтовно підходити до регулювання та прийняття управлінських рішень у рекреаційній сфері господарювання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Мельник Л.Г. Эколого-экономические аспекты развития туризма / Л.Г. Мельник, А.Н. Шевченко // Механизм регулирования экономики. – 2002. – № 2. – С. 17–25. *Особистий внесок: досліджено особливості туризму як економічного процесу, уточнено класифікацію форм туризму, проаналізовано специфіку екологічного туризму.*
2. Шевченко Г.М. Принципи побудови організаційно-економічного механізму формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території / Г.М. Шевченко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2007. – № 1. – С. 60–66.
3. Шевченко Г.М. Синергетичне осмислення економічної сутності системи “природно-рекреаційний потенціал території” / Г.М. Шевченко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2007. – № 2. – С. 61–68.
4. Кислий В.М. Аналіз передумов формування ринку рекреаційних послуг в Україні / В.М. Кислий, Г.М. Шевченко // Механизм регулювання економіки.

- 2007. – № 2. – С. 27–36. *Особистий внесок: досліджено роль ринкового природно-рекреаційного потенціалу території у створенні рекреаційного продукту; проаналізовано механізм взаємодії попиту та пропозиції на ринку рекреаційних послуг.*
5. Шевченко Г.М. Економіко-математична модель природно-рекреаційного потенціалу території / Г.М. Шевченко // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 239. – Т. 2. – С. 304–310.
 6. Шевченко Г.М. Комплексна економічна оцінка природно-рекреаційного потенціалу території / Г.М. Шевченко // Культура народів Причорномор'я. – 2008. – № 135. – С. 151–158.
 7. Кислий В.М. Економічне значення та напрямки використання регіональної рекреаційної ренти / В.М. Кислий, Г.М. Шевченко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2008. – № 2. – С. 33–41. *Особистий внесок: вдосконалено теоретико-методичні підходи до формування регіональної рекреаційної ренти.*

Матеріали і тези конференцій

8. Шевченко Г.М. Оптимізація рекреаційної діяльності в регіоні / Г.М. Шевченко // Дослідження та оптимізація економічних процесів: труды 5-ї Міжнар. наук.-практ. конф. “Оптимум–2006”. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2006. – С. 238.
9. Шевченко Г.М. Соціально-економічний і крос-культурний контекст рекреаційних потреб / Г.М. Шевченко // Соціально-економічний розвиток України в умовах глобалізації світової економіки: матеріали IV наук.-практ. конф. – Луцьк: ПВД “Твердиня”, 2007. – С. 22–26.
10. Кислий В.М. Роль та місце природно-рекреаційної сфери в системі територіально-економічних відносин / В.М. Кислий, Г.М. Шевченко // Екологічний менеджмент у загальній системі управління: матеріали 7-ї щоріч. всеукр. наук. конф., 24–25 квіт. 2007 р. – Суми: СумДУ, 2007. – С. 31–34. *Особистий внесок: визначені роль та місце рекреаційної сфери в територіальних економічних системах; узагальнено чинники формування природно-рекреаційного потенціалу території.*
11. Shevchenko A. Organizationally-economic ground of nature recreation potential of the territory / Anna Shevchenko // Economics for ecology: 13th international student conference, may 3–7, 2007. – Sumy: SSU, 2007. – P. 158–159.
12. Шевченко Г.М. Застосування фрактального підходу до аналізу природно-рекреаційного потенціалу території / Г.М. Шевченко // Господарський механізм екологічно збалансованого розвитку: матеріали Всеукр. наук. конф., 22–24 трав. 2007 р. – Суми: СумДУ, 2007. – С. 190–191.
13. Шевченко Г.М. Теоретичні та методичні аспекти оцінки природно-рекреаційного потенціалу території / Г.М. Шевченко // Екологічні проблеми сучасності: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф., 2–4 жовтня 2007 р. – Кіровоград, 2007. – С. 145–149.

14. Шевченко Г.М. Аналіз еколого-економічного змісту рекреаційного продукту / Г.М. Шевченко, В.М. Кислий // Екологічні проблеми регіонів України: матеріали ІХ Всеукр. наук. конф. – Одеса: ОДЕКУ, 2007. – С. 323–324. *Особистий внесок: проведено аналіз передумов створення та виділено стадії рекреаційного продукту.*
15. Шевченко Г.М. Ринковий природно-рекреаційний потенціал території / Г.М. Шевченко, М.М. Петрушенко // Екологічний менеджмент у загальній системі управління: матеріали 8-ї щоріч. всеукр. наук. конф., 22–23 квіт. 2007 р. – Суми: СумДУ, 2008. – С. 164–167. *Особистий внесок: визначено сутність ринкового природно-рекреаційного потенціалу території.*
16. Кислий В.М. Механізм формування та використання природно-рекреаційного потенціалу в контексті забезпечення сталого розвитку території / В.М. Кислий, Г.М. Шевченко // Стратегія забезпечення сталого розвитку України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 20 трав. 2008 р. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – Ч. 3.– С. 58–60. *Особистий внесок: розроблено механізм формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території.*

АНОТАЦІЯ

Шевченко Г.М. Організаційно-економічний механізм формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. – Сумський державний університет, Суми, 2008.

Дисертація присвячена розвитку теоретичних і науково-методичних підходів до вдосконалення організаційно-економічного механізму формування та використання природно-рекреаційного потенціалу території.

У дисертації поглиблено економічну сутність поняття “природно-рекреаційний потенціал території”, яке визначено як систему елементів, взаємозв’язків і взаємовідносин, а також організаційно-економічних механізмів, що їх опосередковують, яка синтезує динамічно змінювану здатність території максимально формувати і задовольняти рекреаційні потреби населення.

Розроблено методичний підхід до комплексної економічної оцінки природно-рекреаційного потенціалу території на основі оптимізаційних методів математичного програмування з урахуванням екологічних обмежень і ринкових особливостей господарювання рекреаційної галузі.

Виявлено закономірності та теоретично обґрунтовані підходи до формування: механізмів використання та розвитку природно-рекреаційного потенціалу території; регіональної рекреаційної ренти, економічне значення якої полягає в більш ефективній організації рекреаційної діяльності у визначених районах території.

Здійснено комплексну економічну оцінку та розроблено організаційно-економічний механізм формування, використання та розвитку природно-рекреаційного потенціалу території на прикладі Сумської області.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, природно-рекреаційний потенціал, система, рекреаційний ресурс, комплексна економічна оцінка, рекреаційний продукт, регіональна рекреаційна рента, територія.

АННОТАЦІЯ

Шевченко А.Н. Организационно-экономический механизм формирования и использования природно-рекреационного потенциала территории. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.06 – экономика природопользования и охраны окружающей среды. – Сумский государственный университет, Сумы, 2008.

Диссертация посвящена развитию теоретических и научно-методических подходов к усовершенствованию организационно-экономического механизма формирования и использования природно-рекреационного потенциала территории.

В диссертации углублена экономическая сущность понятия “природно-рекреационный потенциал территории”, которое определено как система элементов, взаимосвязей и взаимоотношений, а также опосредующих их организационно-экономических механизмов, которая синтезирует динамически изменяемую способность определенной территории максимально формировать и удовлетворять рекреационные потребности населения путем оптимального использования природных, трудовых и финансовых рекреационных ресурсов в условиях конкретных социо-эколого-экономических отношений.

В исследовании усовершенствованы основные принципы построения организационно-экономического механизма формирования и использования природно-рекреационного потенциала территории: 1) отдельные элементы механизма не должны содержать в себе противоречия: их действие на региональный процесс воспроизводства физического и интеллектуального потенциалов населения не должно носить разнонаправленный характер; 2) необходима единая нормативно-правовая основа для всех методов управления рекреационной деятельностью в пределах территории; 3) все методы управления, которые используются на территории, составляют единую организационно-экономическую систему оптимизации рекреационных отношений, должны быть адекватны целям и задачам общеэкономического развития региона; 4) система методов управления в отрасли рекреационного природопользования должна охватывать всю совокупность как вертикальных, так и горизонтальных взаимосвязей между субъектами и объектами рекреационных территорий.

В работе исследован рыночный механизм формирования и использования природно-рекреационного потенциала территории, сущность которого состоит в

балансировании интересов рекреационной отрасли и рынка покупателей-рекреантов на всех этапах создания рекреационного продукта. При этом рассматриваются четыре стадии производства рекреационного продукта: освоение природных рекреационных ресурсов с привлечением капитала, труда, материальных и информационных ресурсов и формирование рекреационных ресурсов (стадия первичных затрат); предоставление рекреационных услуг курортами, парками, отелями, ресторанами и др. Рекреационными предприятиями (стадия промежуточных затрат); получение доходов рекреационными предприятиями (стадия промежуточных результатов); рост ВВП за счет увеличения продуктивности труда рекреантов (стадия конечных результатов).

Разработан методический подход к комплексной экономической оценке природно-рекреационного потенциала территории на основе оптимизационных методов математического программирования, что позволяет учитывать видовую характеристику рекреационных услуг, экологические ограничения, а также взаимосвязи и динамический баланс между природным, социальным и финансовым факторами формирования данного потенциала в рыночных условиях хозяйствования рекреационной отрасли. Апробация разработанных в диссертации данных методических положений проводилась на примере Сумской области. Оценивались локальные природно-рекреационные потенциалы административных районов, в которых целесообразна организация рекреационной деятельности на основе соответствующих природных ресурсов, с учетом всего комплекса взаимосвязей между всеми заинтересованными субъектами и объектами рекреационной деятельности.

В диссертации исследована возможность возникновения рентных эффектов и формирования региональной рекреационной ренты в отдельных районах вследствие оптимизации комплекса взаимосвязей между различными рекреационными факторами, видами рекреационных услуг, уровнем платежеспособности спроса на эти услуги. В рамках формирования стратегии устойчивого развития региона оценка рекреационной ренты является инструментом выявления наиболее инвестиционно привлекательных рекреационных районов, а также ориентиром развития рыночного, социального, экологического, инновационного направлений функционирования рекреационной отрасли и экономики региона в целом.

В работе разработан организационно-экономический механизм формирования, использования и развития природно-рекреационного потенциала Сумской области, который состоит из двух основных блоков, отображающих внутреннюю и внешнюю среды природно-рекреационного потенциала области, а также блоки оценки формирования и использования данного потенциала. Данные блоки, в свою очередь, включают: систему управления рекреационной сферой области (административно-территориального регулирования рекреацией и рыночной саморегуляции рекреационной сферы); оценку инвестиционной привлекательности районов

области относительно развития рекреации; природные, трудовые и инвестиционные рекреационные ресурсы; природную рекреационную среду; рекреационные предприятия и предприятия сопряженных отраслей в районах области; рекреационный продукт; население области.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, природно-рекреационный потенциал, система, рекреационный ресурс, комплексная экономическая оценка, рекреационный продукт, региональная рекреационная рента, территория.

SUMMARY

Shevchenko A.N. Organizational-economic mechanism of forming and using the nature-recreational potential of the territory. – Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of economic sciences on speciality 08.00.06 – economics of nature management and environmental protection. – Sumy State University, Sumy, 2008.

Dissertation is devoted to development of theoretical and scientifically-methodical approaches to the improvement of organizational-economic mechanism of forming and using of nature-recreational potential of territory.

Economic essence of concept “nature-recreational potential of territory”, which is certain as a system of elements, intercommunications and mutual relations, and also organizational-economic mechanisms which them will mediate, is deep in dissertation, which synthesizes dynamic growth of ability of certain territory maximally to form and satisfy the recreational necessities of population, by the optimum use of natural, human and financial recreational resources in the conditions of concrete economic relations.

Methodical approach is developed to the complex economic evaluation of nature-recreational potential of territory on the basis of optimization methods of the mathematical programming, that allows to take into account specific description of recreational services, ecological limitations, and also intercommunications and dynamic balance between the natural, social and financial factors of forming of this potential in the conditions of markets of management of recreational industry.

Approbation of the methodical positions developed in dissertation was conducted on the example of the Sumy region. Local nature-recreational potentials of administrative districts in which organization of recreational activity is expedient on the basis of the proper natural resources were estimated, taking into account all complex of intercommunications between all interested subjects and objects of recreational activity.

Keywords: organizational-economic mechanism, nature-recreational potential, system, recreational resource, complex economic estimation, recreational product, regional recreational rent, territory.

Підписано до друку 20.10.2008 р.
Обл.-вид.арк.0,9.
Замовлення №

Формат 60x84/16.
Ум.друк.арк.1,2.
Тираж 100 прим.

Папір офсетний.
Друк офсетний.
Гарнітура Times New Roman Cyr.

Вид-во СумДУ. Свідоцтво ДК № 3062 від 17.12.2007 р.
40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.
Друкарня СумДУ. 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.